

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

BS/21/8/90

WIEŚ I PROBLEMY ROLNICTWA W OPINII SPOŁECZNEJ

Komunikat z badań

Warszawa, styczeń 1990 r.

Ostatni sondaż¹ CBOS dotyczył m.in. problemów wsi i rolnictwa w warunkach zaostrzonych mechanizmów gospodarki rynkowej. Opracowanie zawiera opinie reprezentacji dorosłych Polaków, w tym rolników indywidualnych i innych grup społecznych na ten temat.

Niemal powszechne jest przeświadczenie o złych warunkach życia i pracy na wsi (76,5% wskazań) oraz niskim społecznym szacunku dla pracy i zawodu rolnika (71,4%). Opinie te zdecydowanie częściej podzielają mieszkańcy wsi (odpowiednio: 90,3 i 85,2%). Co czwarty respondent (26,8%) uważa, że na wsi żyje się obecnie lepiej niż w mieście, przy czym pogląd ten potwierdza 17,3% mieszkańców wsi.

Zdaniem prawie połowy ogółu badanych (44,3%) rząd prowadzi niewłaściwą politykę wobec rolników i producentów żywności. Najczęściej pogląd ten podzielają bezpośrednio zainteresowani - rolnicy indywidualni (65,3%), a także - stosunkowo często - członkowie OPZZ (54,4%). Wśród przedstawicieli inteligencji² i należących do "Solidarności" opinie w tej kwestii są zróżnicowane - prawie równie często są oni przekonani, że polityka rolna rządu jest właściwa (odpowiednio: 40,0 i 34,7%), co i niewłaściwa (41,7 i 36,3%). Rolnicy domagają się preferencji, dotacji i ulg, uwzględnienia specyfiki produkcji rolnej. W pytaniu otwartym: "czego program Balcerowicza nie uwzględnia?" co czwarty rolnik indywidualny (24,2%) wprost formułuje zarzut, że nie uwzględnia on interesów i potrzeb rolnictwa. Krytycyzm wobec polityki rolnej rządu znajduje potwierdzenie w stosunku respondentów do opinii: "brak żywności na rynku to wina złej polityki obecnego rządu". Zgadza się z nią około 50% ogółu badanych, wśród producentów żywności - 75,3%, a wśród mieszkańców wsi - 62,3%. Wyraźnie rzadziej podzielają ten pogląd członkowie "Solidarności" (44,2%; przeciwnego zdania jest 37,5%) i inteligencja (odpowiednio: 46,1 wobec 44,3%).

Negatywna opinia o działaniach rządu w sprawach rolnictwa potwierdza się, gdy analizujemy łącznie wyżej przedstawiony roz-

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia (1)" przeprowadzono w dniach 13-15 stycznia '90 na 1486-osobowej reprezentatywnej, ogólnopolskiej próbie udziałowej dorosłej ludności.

² Dane dotyczą respondentów z wyższym wykształceniem.

kład odpowiedzi. Z zestawienia 1 wynika, że, zdaniem 37,3% badanych, rząd prowadzi generalnie złą politykę rolną, powodującą trudności rynkowe. Jej obrońcy stanowią 18% respondentów.

Zestawienie 1 Wskazania w %

- Generalnie prowadzona polityka jest zła, spowodowała ona aktualne braki żywności	37,3
- Generalnie polityka obecnego rządu jest właściwa i nie jest przyczyną braków na rynku żywnościowym	18,0
- Trudno ocenić politykę obecnego rządu i jej wpływ na powstałe braki żywnościowe	13,7
- Aktualne braki żywności nie są winą obecnego rządu, chociaż generalnie trudno ocenić prowadzoną przez niego politykę	7,6
- Aktualna polityka spowodowała braki żywności, generalnie trudno ją ocenić	7,4
- Aktualna polityka rządu spowodowała braki żywności, ale generalnie jest ona właściwa	6,0
- Aktualne braki żywności nie są winą obecnego rządu, chociaż generalnie prowadzi niewłaściwą politykę	4,7
- Generalnie rząd prowadzi właściwą politykę, ale trudno ocenić jej wpływ na braki żywności	3,0
- Generalnie rząd prowadzi niewłaściwą politykę rolną, ale trudno obwiniać obecny rząd za powstałe braki	2,1

Wypowiadając się na temat rentowności produkcji rolnej, 60,6% ogółu badanych twierdzi, że jest ona mało opłacalna (18,7% - jest przeciwnego zdania). Niemal powszechnie opinię tę podzielają rolnicy indywidualni (88,6%), nieco rzadziej mieszkańcy wsi (78,5%). Zdaniem znacznej części rolników (30,9%) realizowana obecnie polityka rządu może doprowadzić w 1990 r. do upadku rolnictwa. Wielkość tę można interpretować jako subiektywny wskaźnik zagrożenia upadkiem ekonomicznym gospodarstw indywidualnych.

Produkcję rolną za opłacalną najczęściej uznają respondenci z wyższym wykształceniem (26,1%), chociaż i w tej grupie ponad połowa (53,9%) podziela pogląd o niskiej opłacalności tej produkcji.

Porównanie wyników tego badania z uzyskanymi we wrześniu '89 (z odpowiedziami na pytanie: "czy ceny skupu produktów rolnych są opłacalne dla rolników?") wskazuje na istotne zmiany w ocenie rentowności gospodarki żywnościowej. W okresie między wrześniem ubr. a styczniem br. odsetek przekonanych o nieopłacalności produkcji rolniczej wzrósł o 21 (o tyle samo zmniejszył się odsetek pozytywnych ocen).

Spośród ogółu badanych 78,0% uważa, że wysokie ceny żywności wynikają z drogich środków produkcji, natomiast 68,0% nie zgadza się z twierdzeniem, że są one spowodowane mało wydajną pracą rolników. Pogląd ten podzielają prawie wszyscy rolnicy (odpowiednio: 92,3 i 91,8%). Około 20% ogółu badanych i 28,7% inteligencji sądzi, że są one wynikiem niskiej efektywności naszego rolnictwa.

Wszystkie grupy społeczne widzą potrzebę preferowania rolnictwa: w postawieniu na nie upatrują wyjścia z obecnej sytuacji kryzysowej i drogę rozwoju gospodarczego Polski (81,5%). Postulują zagwarantowanie rolnictwu więcej kredytów i środków produkcji po to, aby zapewnić dostateczną ilość żywności (86,4%).

Potrzeba radykalnych zmian w strukturze obszarowej nie jest już tak powszechna. Do opinii: "mało wydajne, słabe gospodarstwa rolne muszą zbankrutować, a w ich miejsce powstać duże gospodarstwa farmerskie" pozytywnie ustosunkowało się 48,7% badanych, negatywnie - 31,8%. Wśród zamieszkujących na wsi i rolników indywidualnych odpowiednio: 36,5 i 31,1% wobec 45,4 i 50,8%. Najczęściej (64,3%) zgadzają się z tym poglądem respondenci z wyższym wykształceniem.

x

x

x

Społeczeństwo dostrzega upośledzenie wsi w sferze socjalno-bytowej i niski prestiż społeczny zawodu rolnika. Zdaje sobie sprawę ze znaczenia rolnictwa dla gospodarki kraju.

Polityka rolna rządu budzi poważny sprzeciw społeczny, głównie rolników indywidualnych i mieszkańców wsi. Z tego względu najrzadziej (37,4%) środowiska te popierają program Balcerowicza i częściej (54,4%) niż inni patrzą w przyszłość z lękiem i obawą³.

Duże nadzieje wyjścia Polski z kryzysu wiąże się z rolnictwem w jego indywidualno-rodzinnym kształcie, ale w zmienionej strukturze agrarnej. Prawie powszechne poparcie znajduje postulat o konieczności preferowania rolnictwa. Może to być podyktowane m.in. niestabilnością rynku żywnościowego bądź uświadomioną koniecznością wsparcia rolnictwa przez rząd i przemysł.

³ Por. "Społeczna ocena i przewidywania następstw programu Balcerowicza". Komunikat z badań CBOS, styczeń 1990 r.

Tabela 1

w procentach

Opinie na temat wsi, rolnictwa i polityki rządu wobec producentów żywności		Odpowiedzi respondentów:				
		zdecydowanie się zgadzam	raczej się zgadzam	raczej się nie zgadzam	zdecydowanie się nie zgadzam	trudno powiedzieć
W naszym społeczeństwie nie ma szacunku, poważania dla pracy i zawodu rolnika	A	37,5	33,9	16,8	5,2	6,6
	B	66,0	23,2	4,1	3,1	3,6
Warunki życia i pracy na wsi są cięższe niż w mieście	A	45,6	30,9	12,0	2,8	8,7
	B	67,5	27,3	1,5	0,5	3,1
Ludziom na wsi żyje się lepiej niż ludziom w mieście	A	8,7	18,1	27,9	26,6	18,6
	B	3,1	6,2	32,6	51,3	6,7
Brak żywności na rynku to wina złej polityki rolnej obecnego rządu	A	21,6	29,3	21,5	8,8	18,8
	B	41,8	33,5	9,8	4,1	10,8
Rząd prowadzi właściwą politykę rolną	A	6,4	20,5	28,8	15,4	28,7
	B	3,1	16,1	39,4	25,9	15,5
Aby zapewnić dostateczną ilość żywności, trzeba polskiemu rolnictwu zagwarantować więcej kredytów i środków produkcji	A	54,0	32,4	2,7	1,1	9,8
	B	69,4	25,9	2,1	0,5	2,1
Najlepszym sposobem rozwoju polskiej gospodarki jest postawienie na rolnictwo i inwestowanie w nie	A	51,8	29,6	4,8	1,3	12,4
	B	74,6	19,7	2,1	0,0	3,6
Mało wydajne, słabe gospodarstwa rolne muszą zbankrutować, a w ich miejsce powstać duże gospodarstwa farmerskie	A	23,6	25,0	20,3	11,4	19,4
	B	11,4	19,7	31,1	19,7	18,1
Ceny skupu produktów rolnych są dla rolników mało opłacalne	A	33,0	27,5	13,3	5,3	20,7
	B	64,2	24,4	4,1	3,6	3,6
Wysokie ceny żywności to głównie wynik mało wydajnej pracy rolników	A	5,5	14,7	36,0	32,0	11,6
	B	2,6	2,6	23,2	68,6	3,1
Mamy wysokie ceny żywności, bo środki produkcji rolnej są drogie	A	40,7	37,3	7,1	3,3	11,6
	B	59,8	32,5	2,1	3,6	2,1

Uwaga: A- dane dotyczą ogółu badanych, B - rolników indywidualnych (194 osób).

Tabela 2

w procentach

Charakterystyka badanych	Respondenci zgadzający się z daną opinią										
	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
Ogółem	71,4	76,5	26,8	50,8	27,0	86,4	81,5	48,7	60,6	20,2	78,0
Miejsce zamieszkania											
Wieś	85,2	90,3	17,3	62,3	23,9	92,0	90,7	36,5	78,5	9,1	85,4
Miasto	63,2	68,3	32,3	44,1	28,7	83,2	76,1	56,0	50,1	26,7	73,8
Wykształcenie											
Podstawowe	76,8	80,9	21,7	53,2	25,7	85,0	83,3	40,2	63,7	15,5	77,7
Zasadnicze zawodowe	71,2	75,1	31,1	53,0	23,4	91,3	81,7	51,4	60,7	21,9	78,7
Średnie	63,7	72,5	29,5	46,0	28,9	84,7	78,5	56,3	57,4	24,4	77,9
Wyższe	67,0	70,4	32,2	46,1	40,0	83,5	80,9	64,3	53,9	28,7	78,3
Zatrudnienie											
Pracownicy gospodarki uspołecznionej	70,9	74,2	30,9	50,1	27,9	86,9	81,0	55,9	57,5	23,0	77,9
Rolnicy	89,2	94,8	9,3	75,3	19,2	95,3	94,0	31,1	88,6	5,2	92,3
Emeryci i renciści	63,3	73,0	30,9	42,9	30,2	80,3	80,7	41,1	49,6	24,3	72,6
Przynależność do związków zawodowych											
Należący do:											
- "Solidarności"	72,1	75,3	28,3	44,2	34,7	88,8	83,3	56,4	59,8	21,5	74,5
- OPZZ	74,6	78,9	23,7	62,3	24,6	88,6	84,2	57,0	61,4	21,9	88,6
Nie należący do żadnych	71,0	76,6	26,4	51,1	25,3	85,3	80,4	45,9	60,8	19,9	78,0
Sytuacja materialna											
Zła	69,3	73,7	26,3	54,1	21,8	83,2	78,6	44,8	56,8	18,8	76,0
Przeciętna	72,9	79,1	26,7	51,3	28,1	88,4	83,9	49,8	63,2	21,3	80,7
Dobra	70,6	72,7	28,9	40,1	36,4	86,6	78,6	55,1	59,9	20,3	72,7
Ogółem	22,0	14,8	54,6	30,3	44,3	3,8	6,1	31,8	18,7	68,0	10,4
Miejsce zamieszkania											
Wieś	10,4	6,2	71,9	21,5	56,3	2,6	2,7	45,4	14,0	86,3	9,8
Miasto	28,9	19,9	44,3	35,5	37,3	4,5	8,1	23,7	21,5	57,4	10,7
Wykształcenie											
Podstawowe	16,7	11,1	60,3	25,3	42,2	3,0	4,3	36,2	16,0	71,8	10,2
Zasadnicze zawodowe	23,1	17,5	52,4	29,8	49,9	2,8	5,7	31,6	19,8	69,6	10,8
Średnie	27,2	16,1	48,7	35,2	42,5	5,7	9,1	26,7	19,9	61,5	10,2
Wyższe	31,3	21,7	47,8	44,3	41,7	5,2	8,7	24,3	26,1	62,6	10,4
Zatrudnienie											
Pracownicy gospodarki uspołecznionej	23,0	17,0	49,5	32,8	45,7	4,0	7,0	28,9	22,2	66,0	11,0
Rolnicy	7,2	2,1	83,9	13,9	65,3	2,6	2,1	50,8	7,8	91,8	5,7
Emeryci i renciści	30,1	18,9	44,8	32,4	31,8	3,9	4,2	31,0	20,2	61,0	11,2
Przynależność do związków zawodowych											
Należący do:											
- "Solidarności"	21,1	14,7	49,0	37,5	36,3	2,8	6,4	27,6	17,1	66,9	12,7
- OPZZ	19,3	13,2	57,0	19,3	54,4	2,6	6,1	30,7	24,6	66,7	4,4
Nie należący do żadnych	22,3	15,0	55,8	29,8	45,0	4,3	6,0	33,0	18,4	68,3	10,2
Sytuacja materialna											
Zła	22,8	16,2	55,7	24,6	46,4	4,6	6,0	32,5	18,8	67,2	10,6
Przeciętna	21,0	13,7	54,3	31,1	45,2	3,3	5,9	33,1	18,0	68,8	9,2
Dobra	24,6	16,0	51,9	42,8	34,8	3,7	7,5	24,1	20,9	67,4	14,4

nie zgadzający się z daną opinią

a - w naszym społeczeństwie nie ma szacunku dla pracy i zawodu rolnika; b - warunki życia i pracy na wsi są cięższe niż w mieście; c - ludziom na wsi żyje się lepiej niż ludziom w mieście; d - brak żywności na rynku to wina złej polityki rolnej obecnego rządu; e - rząd prowadzi właściwą politykę rolną; f - aby zapewnić dostateczną ilość żywności trzeba rolnictwu zagwarantować więcej kredytów i środków produkcji; g - najlepszym sposobem rozwoju polskiej gospodarki jest postawienie na rolnictwo i inwestowanie w nie; h - mało wydajne, słabe gospodarstwa rolne muszą zbankrutować, a w ich miejsce powstać duże gospodarstwa farmerskie; i - ceny skupu produktów rolnych są dla rolników mało opłacalne; j - wysokie ceny żywności to głównie wynik małej wydajnej pracy rolników; k - mamy wysokie ceny żywności, bo środki produkcji rolnej są drogie.